

ratom (i mirom). A zapravo, istočno hrišćanstvo ima puno toga da saopšti o ratu (i miru) i istinska je šteta da to vekovima čuvano iskustvo nije zastupljenije u svesti i ponašanju savremenika.⁽¹⁾

Bogoslovski poslenici u tome, može biti, vide znakove božijeg providenja; sociolozi pravoslavnu zapuštenost i nemarnost? Jer, dok su zapadnohrišćanske crkve izmsetile težište širenja i uticaja sa ratne metodologije na i nenaoružane, "meke" oblike delovanja (Fridman, 1994) (što je Tokvila nagnalo da zapazi kako pravoslavni osvajaju mačem a zapadnjaci ekonomijom), dotle pravoslavci ne samo da nisu to učinili – ostajući verni predanju i Svetom pismu – već nisu ni pronašli odgovore na novu "strategiju osvajanja" zapadnih eklezijalnih struktura. Uočavajući tu manjkavost, prvenstveno ravni praktične politike i njenih posledica, ne tako davno jedan domaći pisac otvara suštinski aspekt rasprave: "Čini nam se da se moramo zapitati šta je sa srpskom neoružanom tradicijom" (Milošević, 1991:285), koja obuhvata korpus smisla, delanja i umeća političkog rešavanja problema bez upotrebe oružja.

Odgovor se možda krije u kardinalnom opredeljenju pravoslavlja, u njegovoj težnji da se svagda striktno pridržava Jevanđelja i predanja: "Stoga je pravoslavlje vera koja ima najveću ambiciju da ostane verna Hristu. Njegovoj istini i Njegovoj ljubavi. To od negazahteva i najviše konzervativnosti, ali i najviše tolerancije u isto vreme" (Kangrga, 1989:6). Na dotičnom mestu, ugledni pravoslavni teolog zbora da "(je) otuda stradanje, više nego agresija, karakteristična crta njene istorije". Protiv takvoga mnjenja malo ko može imati rezerve ukoliko nije izvoriste prohujalog, trenutnog i potonjeg stradanja. Ako jeste, namah izranjaju tri čvorne, za svetovnu i svetu misao, teške upitnosti: "Da li je naše stradanje opravdano iz racionalističkog i mističkog (pravoslavno-hrišćanskog) obzorja!"; "Koji su (pozitivni) rezultati toga stradanja, "mereni" profano-hrišćanskim sistemom vrednoisti?"; i "Ko (čiji autoritet) definiše i presuđuje poželjan i dopušten "iznos" sradanja?"

Sociolog pravoslavlja se nužno suočava sa kategorijom "stradanja", polazeći od realnih okolnosti da ono što može biti izazvano ne božjom voljom, nego našim nečinjenjem. On se, ako mu je dopušteno, pita: "Zašto je tako?", "Da li zbog iskonskog religioznog osećanja, koje tim putem (stradanjem) želi da obezbedi "carstvo